

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА

МОСКОВЧУК ЛЮДМИЛА МИКОЛАЇВНА

УДК 37.016:78:373.3(043.3)

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ
АРТИСТИЧНИХ УМІНЬ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ
НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

13.00.02 – теорія та методика музичного навчання

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України, м. Київ.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Юник Дмитро Григорович,
Національна музична академія України
імені П. І. Чайковського, професор кафедри
теорії та історії музичного виконавства.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Турчин Тамара Миколаївна,
Чернігівський національний педагогічний
університет імені Т. Г. Шевченка,
завідувач кафедри теорії та
методики мистецького навчання;

кандидат педагогічних наук, доцент
Бурназова Віра Володимирівна,
Бердянський державний педагогічний
університет, доцент кафедри музичного
виховання.

Захист відбудеться «26» січня 2017 р. о 16 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.08 у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий «26» грудня 2016 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л. І. Паньків

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Прискорене збільшення обсягу інформації в динамічних умовах сучасного простору та активізація інтеграції України до європейських цінностей позначаються на розгортанні не лише політичних та економічних, а й соціокультурних процесів. Такі цивілізаційні зміни висувають якісно нові вимоги до національної освітньої парадигми. У молодіжному середовищі відбуваються пошуки нового сенсу життя, формуються сьогоденні потреби, інтереси. Поряд з позитивними тенденціями, постає небезпека знецінення духовно-творчого потенціалу молодших школярів, що може призвести не тільки до оскудіння емоційної сфери та її функціональних можливостей, а й до руйнації їх світогляду. За таких умов вагоме значення надається інноваційним технологіям здобуття знань та розвитку умінь і навичок, які базуватимуться на національно-культурних традиціях українського народу з урахуванням досягнень педагогічної науки. Саме тому чільне місце в переліку актуальних питань теорії і методики музичного навчання займає проблема формування у молодших школярів умінь підсилювати сприймання та передачу необхідної інформації засобами артистизму.

Сучасна наука має суттєві надбання щодо артистизму митців театральної діяльності (Р. Бажанова, Е. Бутенко, Г. Вільсон, Г. Крісті, О. Новолодська, К. Чедія та ін.). Диспути з його прояву відзначаються наявністю вікових традицій, де простежуються три методологічних підходи до сценічного перевтілення, а саме:

перший – розуміння перевтілення як реального, правдивого відчуття емоційно-змістового образу мистецького твору з максимальним зануренням в його психологічні властивості (В. Мейєрхольд, Р. Натадзе, В. Немирович-Данченко, М. Щепкін та ін.);

другий – розгляд перевтілення як копіювання переживань емоційно-змістового образу мистецького твору без власної проникливої чутливості до його психологічних властивостей (Б. Брехт, Є. Вахтангов, І. Імедадзе, М. Кропивницький та ін.);

третій – усвідомлення перевтілення як прагнення «...стати іншим, залишаючись самим собою» (Б. Захава, Л. Курбас, К. Станіславський, Л. Танюк та ін.).

У музичному мистецтві проблема прояву артистизму розглядалася в аспектах індивідуальної рефлексії (Л. Бочкарьов, Г. Гарипова, О. Хижна, А. Чванова та ін.), додаткового висвітлення емоційно-змістового образу музичного твору за рахунок творчої активності виконавців (Г. Падалка, Ю. Цагареллі, В. Шульгіна, Д. Юник та ін.), магічного емоційно-енергетичного впливу на слухацьку аудиторію (М. Давидов, І. Єргієв, В. Комаров, Л. Майковська та ін.) тощо.

Досить ґрунтовно висвітлено залежність зовнішнього прояву педагогічного артистизму від «внутрішнього» перевтілення в новий образ з

одночасним збереженням власної гідності вчителів та їх підвищеної чутливості до емоційної сфери учнів завдяки вмінням відшукувати оптимальну форму спілкування (Ш. Амонашвілі, О. Булатова, В. Загвязинський, Ю. Руденко, Р. Савченко, В. Федоришин, О. Щолокова та ін.).

Значно менше розроблено проблему розвитку артистичних здібностей як митців музично-театральної творчості, так і фахівців педагогічної діяльності. Окрім цього, поза увагою науковців залишилися питання цілеспрямованого формування артистичних умінь у молодших школярів на уроках музичного мистецтва з урахуванням психофізіологічних вікових особливостей становлення їх особистості.

Отже, важливість розвитку засобів невербального впливу молодших школярів на процеси сприймання і передачі необхідної інформації слухачам, а також недостатня вивченість означеної проблеми зумовили вибір теми дисертаційного дослідження – *«Методика формування артистичних умінь у молодших школярів на уроках музичного мистецтва»*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи кафедри теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування Інституту мистецтв Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова з проблеми «Зміст, форми, методи і засоби вдосконалення підготовки вчителів музики» (протокол № 5 від 26 грудня 2013 року). Тему дисертаційного дослідження затверджено Вченою радою Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол № 10 від 26 травня 2015 року) й узгоджено в бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 3 від 29 березня 2016 року).

Мета дослідження полягає в розробці, теоретичному обґрунтуванні і експериментальній перевірці методики цілеспрямованого формування артистичних умінь у молодших школярів на уроках музичного мистецтва.

Об'єкт – процес мистецького навчання молодших школярів.

Предмет – теоретико-методологічне та методичне забезпечення формування артистичних умінь у молодших школярів на уроках музичного мистецтва.

Відповідно до поставленої мети було визначено **завдання** дослідження.

1. Здійснити аналіз стану досліджуваної проблеми в теорії та методиці музичного навчання і з'ясувати зміст та структуру артистичних умінь молодших школярів.

2. Зробити класифікацію артистичних умінь молодших школярів і висвітлити риси, властиві кожному їх виду.

3. Визначити критерії, показники та рівні сформованості артистичних умінь молодших школярів.

4. Виявити перспективні напрями вдосконалення процесу формування артистичних умінь у молодших школярів на уроках музичного мистецтва.

5. Розробити та обґрунтувати організаційно-методичну модель

цілеспрямованого формування артистичних умінь у молодших школярів на уроках музичного мистецтва.

6. Експериментально перевірити ефективність запропонованої методики цілеспрямованого формування артистичних умінь у молодших школярів на уроках музичного мистецтва.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять ідеї щодо: значимості музичного мистецтва у становленні особистості (О. Апраксіна, Н. Гарькіна, А. Козир, Л. Масол, О. Михайличенко та ін.); комунікативної сутності музичного мистецтва (Б. Асаф'єв, Н. Гузій, Г. Меднікова, Г. Побережна, Г. Ципін та ін.); класифікації умінь молодших школярів (О. Арделян, Г. Дзіда, М. Левітов, В. Орлов, П. Скворцов та ін.); психофізіологічних вікових особливостей розвитку умінь молодших школярів (В. Бурназова, Ю. Клейберг, М. Курик, І. Левін, М. Савчин та ін.); когнітивних процесів формування уявлених образів (Л. Веккер, Н. Гуральник, Л. Котова, О. Ксенофонтова, Т. Турчин та ін.); ролі артистизму в підсиленні передачі інформації слухачам (О. Бахаровська, С. Морозова, К. Стейнер, М. Стуль, О. Чухман та ін.); специфіки розвитку артистизму особистості (Е. Бутенко, О. Булатова, Л. Паньків, Н. Слота, Т. Тюменєва та ін.).

Для досягнення мети дослідження використовувались **методи**, які відповідали природі явища, що вивчалось, і були адекватні поставленим завданням, а саме:

- теоретичні (аналіз наукової психолого-педагогічної та методичної літератури в межах досліджуваної проблеми, узагальнення передового досвіду роботи визначних педагогів, моделювання змісту вихідних положень психологічних досліджень у теорію і методику музичного навчання тощо) – для обґрунтування змісту артистичних умінь молодших школярів, визначення їх структури, критеріїв та показників, розробки організаційно-методичної моделі означеного феномена;

- емпіричні (спостереження, бесіди, анкетування, оцінювання, констатувальний, пошуковий та формувальний експерименти тощо) – для вивчення стану сформованості артистичних умінь молодших школярів, а також для обґрунтування педагогічних умов цілеспрямованого формування означеного феномена і визначення настанов, спрямованих на їх реалізацію у процесі навчальної діяльності;

- математичної обробки результатів діагностування артистичних умінь молодших школярів у процесі проведення констатувального, пошукового і формувального експериментів – для відстеження динаміки та доказу вірогідності кількісного і якісного аналізу даних.

Наукова новизна і теоретичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що *вперше*:

- представлено новий концептуальний підхід до розв'язання проблеми формування артистичних умінь у молодших школярів на уроках музичного мистецтва засобами перевтілення в уявний емоційно-змістовий образ музичного твору з застосуванням комунікативних та регулятивних сценічних

рухів;

- уточнено класифікацію артистичних умінь молодших школярів і висвітлено специфічні риси, властиві кожному їх виду;
- конкретизовано зміст і структуру артистичних умінь молодших школярів як психолого-педагогічного феномену;
- розроблено організаційно-методичну модель цілеспрямованого формування артистичних умінь у молодших школярів на уроках музичного мистецтва.

Удосконалено засоби мобілізації психофізіологічних ресурсів учнів для досягнення проникливого стилю поведінки і необхідної уважності перед прослуховуванням музичного твору.

Подальшого розвитку дістали методи і прийоми педагогічного управління процесом артистичного підсилення передачі слухачам необхідної інформації молодшими школярами.

Практичне значення дослідження полягає у розробці педагогічних настанов, спрямованих на реалізацію авторської методики цілеспрямованого формування артистичних умінь у молодших школярів на уроках музичного мистецтва. Запропоновані методи і прийоми управління процесом передачі слухачам емоційно-змістового образу музичних творів можуть застосовуватись у розробці навчальних програм для учнів молодших класів. Результати роботи також можуть використовуватись при підготовці вчителів музики у лекційних курсах «Музична педагогіка вищої школи», «Методика підготовки майбутніх учителів музики», «Методика підготовки вчителів початкових класів» та «Психологія музично-виконавської діяльності».

Апробація та впровадження результатів дослідження. Основні теоретичні та методичні положення дисертаційної роботи пройшли апробацію на Міжнародних науково-практичних конференціях «ІХ педагогічно-мистецькі читання, присвячені пам'яті О. Рудницької» (Київ, 2010), «Гуманістичні орієнтири мистецької освіти» (Київ, 2013), «Концептуальні засади інноваційних підходів в сучасній науковій теорії та практиці» (Київ / Кіровоград / Кривий ріг, 2016), «Pedagogika. Wspolczesne tendencje w nauce i edukacji» (Warszawa, 2016); Всеукраїнських науково-практичних конференціях «Актуальні проблеми формування творчої особистості вчителя початкових класів» (Вінниця, 2005), «Методична та науково-педагогічна служби в системі післядипломної педагогічної освіти» (Хмельницький, 2012), «Формування професійної компетентності педагогів в умовах упровадження Державного стандарту початкової освіти» (Хмельницький, 2015), «Особистісний розвиток дітей та молоді в інноваційному орієнтованому освітньому середовищі (Київ, 2015).

Обговорення результатів дослідження здійснювалось на засіданнях кафедри теорії та методики мистецької освіти, хорового співу і диригування Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова (2014-2016 рр.).

Основні наукові положення, навчально-методичні матеріали і рекомендації щодо цілеспрямованого формування артистичних умінь у

молодших школярів на уроках музичного мистецтва впроваджено у навчально-виховний процес учнів ЗОШ I-III ст. № 10, № 17 м. Кам'янця-Подільського (довідка № 01 – 14/1904 від 19.12.2016 р.), с. Довжок і с. Оринин Кам'янець-Подільського р-ну Хмельницької обл. (довідка № 1488 від 20.12.2016 р.) та студентів Бердянського державного педагогічного університету (довідка № 57–11/1417 від 19.12.2016 р.) і Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова (довідка № 07 – 10 /1897 від 25.05.2016 р.).

Вірогідність і аргументованість результатів дослідження забезпечується теоретико-методологічним обґрунтуванням його вихідних положень; належною репрезентативністю отриманої інформації та застосуванням комплексу взаємопов'язаних теоретичних і емпіричних методів дослідження, адекватних об'єкту, меті, завданням і логіці його побудови; математичною обробкою кількісного та якісного аналізу експериментальних даних; можливістю відтворення експериментів у нових умовах та зіставленням їх результатів з даними, висвітленими у дисертаційній роботі.

Публікації. Результати дисертаційного дослідження висвітлено в 16 одноосібних наукових працях, з яких: 8 статей у фахових наукових виданнях з педагогіки, 1 стаття у міжнародному виданні, 1 навчальний посібник і 6 статей в інших збірниках, які додатково відображають наукові результати дисертації.

Структура дисертації зумовлена логікою наукового пошуку і складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 368 сторінок, з яких 197 – основного тексту. У списку використаних джерел подано 273 найменування, з них 9 – іноземними мовами. Робота містить 41 таблицю, 2 рисунки, що разом із додатками становить 143 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність дисертаційної теми, визначено об'єкт, предмет, мету і завдання дослідження, охарактеризовано методи експериментально-дослідної роботи, висвітлено наукову новизну, теоретичне та практичне значення одержаних результатів, показано зв'язок з науковими програмами, планами, темами, аргументовано вірогідність наукових положень і результатів дослідження, наведено дані щодо їх апробації та впровадження.

У **першому розділі** – *«Теоретичні основи формування артистичних умінь у молодших школярів»* – здійснено аналіз стану досліджуваної проблеми у психолого-педагогічній літературі та виявлено недостатню розробленість обраної проблеми у теорії і методиці музичного навчання.

Узагальнення досягнень психолого-педагогічної науки щодо розгляду понять «уміння» (О. Бобров, О. Герасимова, С. Занюк, А. Усова, М. Csikszentmihalyi, М. Ginsberg, J. Tsotsos та ін.), «артистичні уміння фахівців» (Д. Будянський, Н. Литвинович, О. Романова, М. Соснова, М. Харлашко, С. Якушева та ін.) надало змогу з'ясувати зміст, структуру артистичних умінь молодших школярів і зробити класифікацію означеного

феномену. Незалежно від наявності різних трактовок змісту поняття «артистичні уміння фахівців» (здатність особистості до перевтілення, емоційного відображення змісту пізнавальної діяльності, підсилення емоційної передачі змісту необхідної інформації слухачам тощо) у психолого-педагогічній науці простежується думка, що саме вони є провідними у спілкуванні з іншими особами. Їх відсутність призводить до низьких результатів діяльності або до досягнення успіху надзвичайно важкою працею (О. Запорожець, С. Кабанова-Меллер, О. Колпакова, А. Кордонова, К. Левін, Т. Лизньова, В. Мороз, О. Савченко, О. Тимошенко, О. Фалетрова, С. Цюрумова та ін.). На підставі проаналізованих праць запропоновано авторське розуміння поняття «артистичні уміння молодших школярів», яке трактується як *не вроджена, а набута універсальна система дій, спрямованих на переконливе підсилення передачі інформації слухачам перевтіленням в уявний емоційно-змістовий образ музичного твору й застосуванням невимушених, емоційно-насичених, природно-пластичних, граційно-вишуканих комунікативних та регулятивних сценічних рухів під час його реалізації на уроках музичного мистецтва.*

З'ясовано, що структура артистичних умінь молодших школярів складається з трьох компонентів: мотиваційно-організаційного, когнітивно-діяльнісного, творчо-результативного. Перший компонент (мотиваційно-організаційний) не лише формує зацікавленість палітрою звучання музичного твору та полісуб'єктну діалогічну взаємодію з нею, а й створює умови для прояву прагнення перевтілюватись у його новостворений емоційно-змістовий образ. Другий компонент (когнітивно-діяльнісний) спрямовує мисленнєві операції молодших школярів на миттєве перевтілення в новостворений образ, адекватний емоційно-змістовому образу музичного твору. Третій компонент (творчо-результативний) забезпечує максимальний зовнішній прояв перевтілення із застосуванням невимушених, емоційно-насичених, природно-пластичних, граційно-вишуканих комунікативних та регулятивних сценічних рухів молодших школярів у процесі реалізації уявного емоційно-змістового образу музичного твору.

На основі аналізу вихідних положень психолого-педагогічної науки і мистецтвознавства, логічного розмежування процесу формування артистичних умінь у молодших школярів, а також урахування психофізіологічних особливостей учнів цього віку зроблено класифікацію означеного феномену. Артистичні уміння молодших школярів проявляються у двох видах. До першого виду віднесено уміння перевтілюватись у створений в уяві емоційно-змістовий образ музичного твору, а до другого – уміння надійно відтворювати невимушені, емоційно-насичені, природно-пластичні, граційно-вишукані комунікативні та регулятивні сценічні рухи.

Першому виду артистичних умінь молодших школярів властиві два його підвиди: внутрішній та зовнішній. Перший підвид (внутрішній) спрямовується на миттєве «входження» в новий уявний образ, а другий (зовнішній) – на максимальний прояв сценічного перевтілення у процесі відтворення цього

образу на уроках музичного мистецтва. Якщо внутрішнє перевтілення в новий уявний образ здійснюється з урахуванням оптимальної емпатії по відношенню до мелодико-інтонаційних ліній музичного твору, то зовнішнє – з урахуванням оптимальної емпатії по відношенню до слухачів. Цей вид артистичних умінь молодших школярів характеризується «інформаційною природою» сценічного перевтілення; миттєвістю переключення уваги на змінні ознаки музичного твору; емоційною чутливістю до слухачів зі збереженням своєї гідності; відкритістю власного емоційного стану; відчуттям внутрішньої свободи при перевтіленні у новий образ; культурою прояву перевтілення у новостворений емоційно-змістовий образ музичного твору.

Другий вид артистичних умінь молодших школярів також розмежовується на два підвиди: комунікативні сценічні рухи та регулятивні сценічні рухи. Першому підвиду належить вище ієрархічне положення в загальній системі сценічних рухів молодших школярів, ніж другому. Комунікативні сценічні рухи спрямовуються на відображення відношення особистості до слухачів, а регулятивні – на корекцію власного емоційного стану. Обидва підвиди другого виду артистичних умінь молодших школярів віддзеркалюють емоційно-змістовий образ музичного твору. Вони характеризуються неусвідомленістю відтворення сценічних рухів та стихійністю їх прояву (підпорядкованістю емоційній сфері); культурою підсилення першого виду артистичних умінь молодших школярів (сценічного перевтілення в емоційно-змістовий образ музичного твору); доцільністю застосування у виконавській діяльності на уроках музичного мистецтва.

У ході роботи над дисертаційним дослідженням було з'ясовано, що формування і прояв артистичних умінь у молодших школярів можливі лише за умови їх здатності створювати в уяві емоційно-змістовий образ музичного твору та реалізовувати його на уроках музичного мистецтва. Таку здатність забезпечують: полісуб'єктна діалогічна взаємодія з музичним твором; проникнення у психологізм авторського задуму; гострота сприймання ознак емоційно-змістового образу музичного твору; чіткість уявлення емоційно-змістового образу музичного твору; відчуття внутрішньої свободи при сценічному втіленні уявного емоційно-змістового образу музичного твору у виконавську діяльність молодших школярів.

У другому розділі – *«Діагностувально-пошукова робота з удосконалення процесу формування артистичних умінь у молодших школярів»* – висвітлено результати констатувального експерименту, який проводився з метою вивчення стану сформованості артистичних умінь у молодших школярів, описано виявлені в ході пошукового експерименту перспективні напрями вдосконалення процесу формування означеного феномену на уроках музичного мистецтва.

На основі аналізу змісту та структури артистичних умінь молодших школярів було визначено критерії, показники та рівні сформованості означеного феномену. Першим критерієм виступає *інтенсивність мотиваційної спрямованості молодших школярів на полісуб'єктну діалогічну*

взаємодію з палітрою звучання музичного твору та з новоствореним в уяві його емоційно-змістовим образом. Показниками цього критерію є:

- зацікавленість емоційно-змістовим образом музичного твору;
- бажання сприймати емоційно-змістовий образ музичного твору;
- прагнення до перевтілення в емоційно-змістовий образ музичного твору.

Другим критерієм сформованості артистичних умінь молодших школярів виступає *ступінь їх здатності до миттєвого перевтілення в емоційно-змістовий образ музичного твору з урахуванням оптимальної емпатії по відношенню до його мелодико-інтонаційних ліній і слухачів*. Він віддзеркалюється такими показниками, як:

- швидкість сценічного перевтілення в новостворений образ;
- адекватність сценічного перевтілення емоційно-змістовому образу музичного твору зі збереженням внутрішньої свободи;
- сценічна впевненість;
- щирість передачі інформації слухачам;
- проникливий стиль діалогу зі слухачами.

Третім критерієм сформованості артистичних умінь молодших школярів виступає *міра здатності до переконливого зовнішнього прояву перевтілення з застосуванням невимушених, емоційно-насичених, природно-пластичних і граційно-вишуканих комунікативних та регулятивних сценічних рухів у процесі реалізації уявного емоційно-змістового образу музичного твору на уроках музичного мистецтва*. Показниками його оцінювання є:

- невимушеність комунікативних та регулятивних сценічних рухів;
- емоційна насиченість комунікативних та регулятивних сценічних рухів;
- природна пластичність комунікативних та регулятивних сценічних рухів;
- граційна вишуканість комунікативних та регулятивних сценічних рухів;
- надійність прояву комунікативних та регулятивних сценічних рухів в емоціогенних умовах виконавської діяльності.

У ході дисертаційного дослідження було розроблено п'ятнадцятибальну систему оцінювання експертною комісією сформованості артистичних умінь у молодших школярів на уроках музичного мистецтва без застосування будь-яких технічних засобів. Таким замірам підлягали тільки показники другого (когнітивно-діяльнісного) та третього (творчо-результативного) критеріїв означеного феномену, оскільки їм властивий зовнішній прояв. Рівень сформованості показників першого критерію артистичних умінь молодших школярів відображався на якості показників останніх (другого і третього) критеріїв, тобто на якості прояву сценічного перевтілення і виконання сценічних рухів під час відтворення уявного емоційно-змістового образу музичного твору у виконавській діяльності. Розмежування артистичних умінь молодших школярів на високий, середній, низький та дуже низький рівні здійснювалося в рівних інтервалах (4 бали).

Діагностика стану сформованості артистичних умінь у молодших школярів на уроках музичного мистецтва довела, що з 601 учасника констатувального експерименту високого рівня означеного феномена зуміли

досягти лише 3,83%; середній рівень сформованості артистичних умінь молодших школярів було зафіксовано у 13,14% учасників; 63,90% учнів продемонстрували низький рівень означеного феномену; у значної частини учасників констатувального експерименту (19,13%) було виявлено навіть дуже низький рівень сформованості артистичних умінь. Отримані дані констатувального експерименту надали змогу дійти висновку, що теорія і методика музичного навчання потребує вдосконалення в аспекті формування артистичних умінь у молодших школярів.

У результаті проведення анкетування і пошукового експерименту було виявлено перспективні напрями вдосконалення процесу формування артистичних умінь у молодших школярів на уроках музичного мистецтва, зокрема:

- створення в учнів мотивації на основі збігу всіх видів інтересу до музичного твору перед його прослуховуванням;
- спрямування уваги учнів на сприймання емоційно-змістового образу музичного твору у процесі його прослуховування;
- забезпечення «катарсисної розрядки» учнів у процесі сприймання емоційно-змістового образу музичного твору;
- пошуки у музичному творі звукової чи літературно-змістової новизни для побудови в уяві учнів його емоційно-змістового образу на основі комбінування створених асоціацій;
- скеровування учнів на миттєве і вільне перевтілення у новий емоційно-змістовий образ музичного твору у процесі його розучування;
- активізація зовнішнього прояву емоційного переживання змістового образу музичного твору у процесі його розучування з вільним виявом будь-яких рухів головою, мімікою, руками, корпусом тощо;
- спонукання учнів до прояву щирих почуттів зі збереженням власної гідності для емоційної та переконливої передачі інформації слухачам;
- досягнення беззвучної передачі інформації слухачам тільки перевтіленням в емоційно-змістовий образ шкільної пісні і сценічними рухами («беззвучно-уявним співом» під інструментальний супровід) тощо.

У третьому розділі – *«Експериментальне формування артистичних умінь у молодших школярів на уроках музичного мистецтва»* – описано три послідовні етапи формування експерименту (методичний, структурно-організаційний та результативний). На першому етапі висвітлено змістове наповнення алгоритмів розробленої методики цілеспрямованого формування артистичних умінь у молодших школярів, на другому – технологію відбору та розподілу учасників експерименту до КГ і ЕГ, а також педагогічні настанови, необхідні для реалізації розробленої методики у навчальній діяльності учнів, а на третьому – виявлені результати експериментального формування артистичних умінь у молодших школярів на уроках музичного мистецтва.

На основі результатів пошукового експерименту було розроблено та обґрунтовано алгоритмічні положення методики цілеспрямованого формування артистичних умінь у молодших школярів на уроках музичного мистецтва, яку

умовно розмежовано на три блоки. Інформація першого блоку алгоритмічних положень розробленої методики спрямовується на покращення роботи мотиваційно-організаційного компонента означеного феномену, тобто на забезпечення гостроти сприймання бажаного емоційно-змістового образу музичного твору та прагнення перевтілюватись у нього. Другий блок алгоритмічних положень розробленої методики висвітлює інформацію щодо вдосконалення роботи когнітивно-діяльнісного компонента їх артистичних умінь, який забезпечує адекватність миттєвого перевтілення учнів у новостворений образ музичного твору в процесі роботи над ним з застосуванням комунікативних та регулятивних сценічних рухів. Алгоритмічні положення третього блоку розробленої методики спрямовуються на покращення роботи творчо-результативного компонента артистичних умінь молодших школярів, тобто на спонукання їх до максимального прояву самопрезентації під час реалізації уявного емоційно-змістового образу музичного твору у виконавській діяльності завдяки виразному сценічному перевтіленню в нього і надійному відтворенню невимушених, емоційно-насичених, природно-пластичних, граційно-вишуканих комунікативних та регулятивних сценічних рухів.

Успішність реалізації кожного блоку алгоритмічних положень методики цілеспрямованого формування артистичних умінь у молодших школярів зумовлюється створенням таких педагогічних умов на уроках музичного мистецтва, як:

- активізація мотивів учнів перед прослуховуванням музичного твору, спрямованих на виникнення зацікавленості його емоційно-змістовим образом та поступове її трансформування в бажання, потребу і прагнення перевтілюватись у нього;

- підсилення емоційної чутливості молодших школярів до сприймання звукової палітри музичного твору у процесі його розучування і «побудови» в уяві відповідного емоційно-змістового образу;

- заохочення молодших школярів до артистичного підсилення передачі інформації слухачам засобами зовнішнього прояву сценічного перевтілення в емоційно-змістовий образ музичного твору і надійного відтворення комунікативних та регулятивних сценічних рухів у процесі його виконання на уроках музичного мистецтва.

Організаційно-методична модель цілеспрямованого формування артистичних умінь у молодших школярів на уроках музичного мистецтва схематично унаочнюється на рис.1, де відображено види, структуру та критерії оцінювання означеного феномену, основні складові процесу його формування (підходи до перевтілення, принципи та функції, педагогічні умови, змістове наповнення алгоритмів розробленої методики та методи їх реалізації на уроках музичного мистецтва), а також проміжні цілі, успішне досягнення яких забезпечує послідовний рух до поставленої мети, що віддзеркалюється результатами діяльності (рівнями сформованості артистичних умінь у молодших школярів – високим, середнім, низьким, дуже низьким).

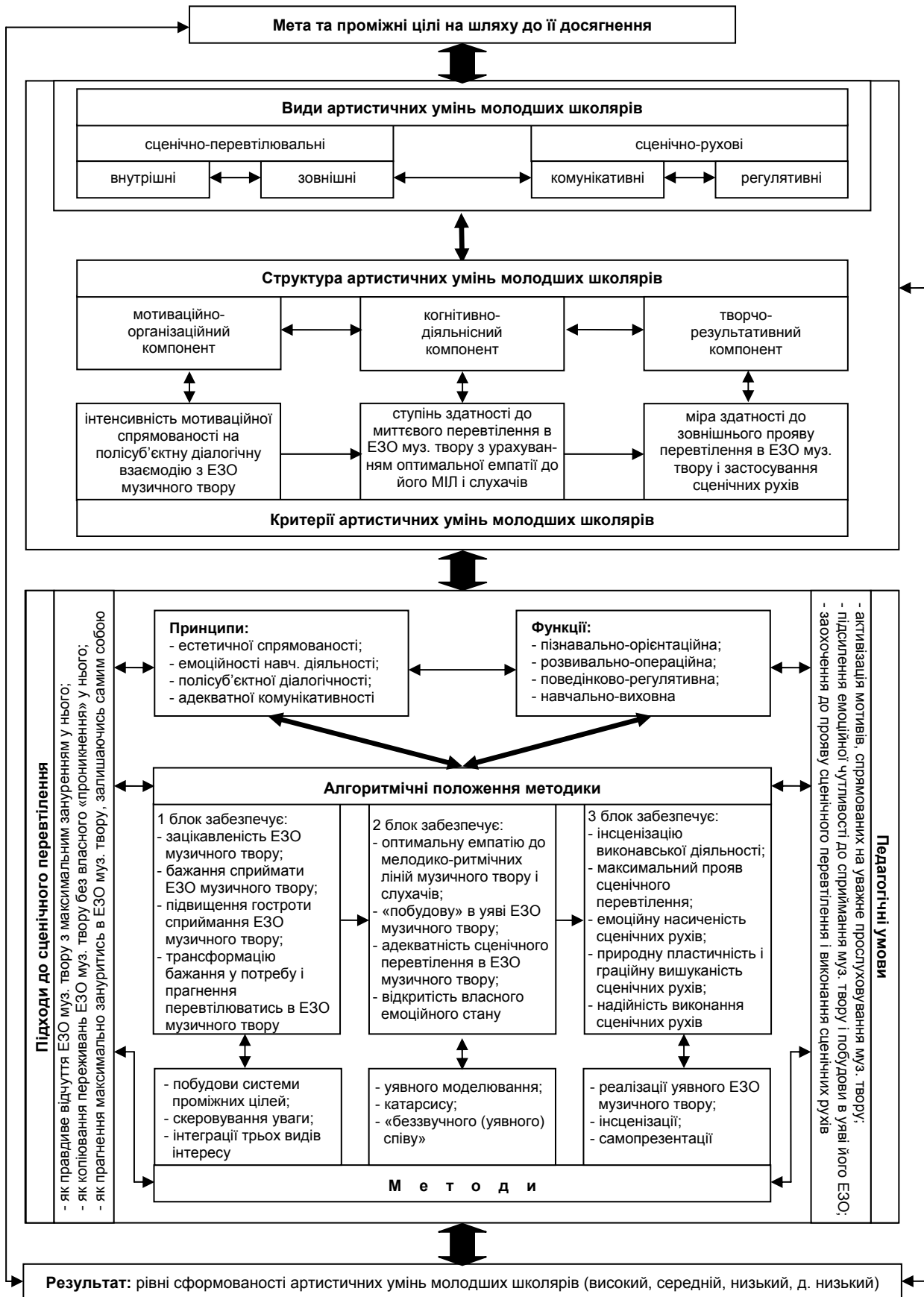

Рис. 1. Схема організаційно-методичної моделі цілеспрямованого формування артистичних умінь молодших школярів на уроках музичного мистецтва

Експериментальна апробація запропонованої методики цілеспрямованого формування артистичних умінь у молодших школярів на уроках музичного мистецтва здійснювалась у процесі навчальної діяльності 603 осіб (ЕГ – 321 і КГ – 282). Узагальнені результати контрольних вимірів артистичних умінь молодших школярів у ході проведення формувального експерименту викладено в таблиці 1 та рисунку 2, де зафіксовано позитивну динаміку досліджуваного феномену в учнів як ЕГ, так і КГ. Натомість, процес формування першого виду артистичних умінь молодших школярів на уроках музичного мистецтва (сценічне перевтілення) в ЕГ покращився на 11,08%, тоді як в КГ – лише на 1,02%, а другого виду (сценічні рухи) – на 12,64% в ЕГ і на 0,91% в КГ. Ефективність впровадження розробленої методики у навчальний процес учнів молодших класів склала 10,9% (10,06% для першого виду артистичних умінь та 11,73% для їх другого виду).

Таблиця 1

Узагальнені результати контрольних замірів АУМШ у всіх учасників формувального експерименту в ході його проведення

Вид артистичних умінь	Група і кількість учасників	К-сть балів на початку експ-ту	К-сть балів по заверш. експ-ту	Динаміка (в балах)	Динаміка (у %)
сцен. перевтілення	КГ (282)	1454	1484	+30	+1,02
	ЕГ (321)	1650	2061	+411	+11,08
сценічні рухи	КГ (282)	1462	1489	+27	+0,91
	ЕГ (321)	1669	2152	+483	+12,64
два види арт. умінь	КГ (282)	2916	2973	+57	+0,97
	ЕГ (321)	3319	4213	+894	+11,87

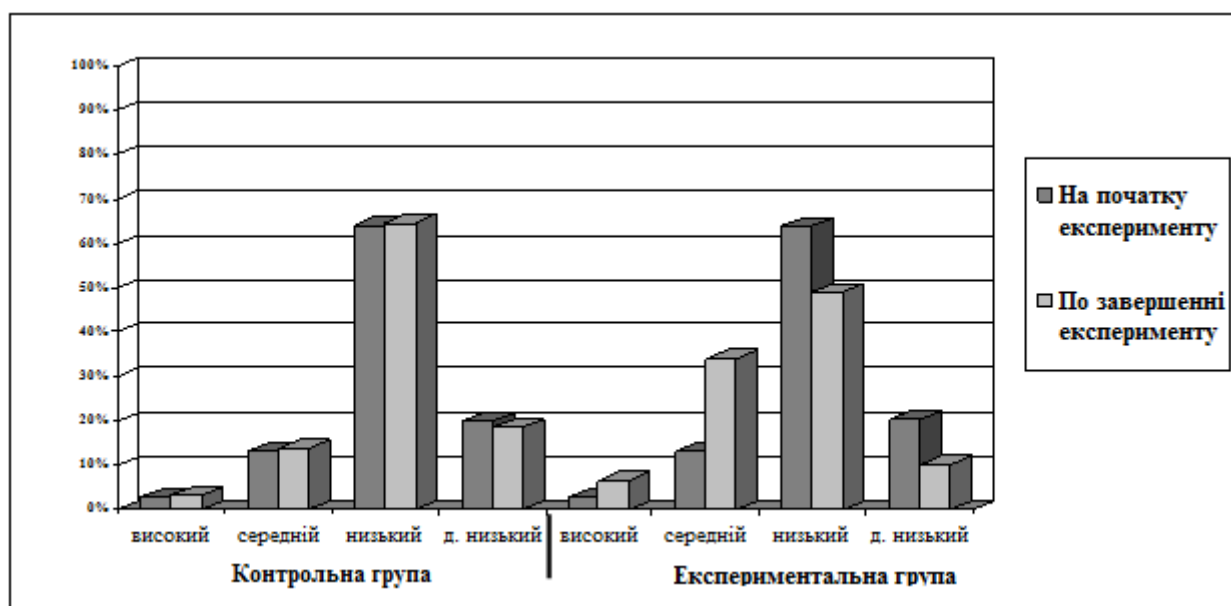

Рис. 2. Рівні сформованості артистичних умінь молодших школярів у ході формувального експерименту

Вірогідність отриманих результатів було підтверджено загальноприйнятими методами математичної статистики. Для перевірки різниці між кількістю балів в учасників КГ та ЕГ застосовувався t -критерій Стьюдента. Можливість його застосування під час математичної обробки даних, отриманих під час формувального експерименту, зумовлювалася наявністю достатньо великої вибірки учнів в обох групах ($n > 280$), що припускає близькість статистичних рядів до нормального закону розподілу.

Для знаходження середнього квадратичного відхилення в першій і другій вибірці (σ_1 для КГ та σ_2 для ЕГ) використовувалася формула

$$\sigma_s = \frac{\sum_{i=1}^k (x_i - \bar{x})^2 \cdot m_i}{n}, \text{ де } x_i - i\text{-на кількість балів, що зустрічається у варіаційному}$$

ряді m_i разів; n – обсяг вибірки учнів; \bar{x} – САВ кількості балів; k – кількість різних значень у варіаційному ряді. По завершенні математичної обробки експериментальних даних здійснювалося порівняння емпіричного (t_{em}) і критичного (t_{kp}) значень статистики. Емпіричне значення визначалося за

$$\text{формулою } t_{em} = \frac{|\bar{x} - \bar{y}|}{\sqrt{\frac{\sigma_1^2}{n_1} + \frac{\sigma_2^2}{n_2}}}, \text{ де } \bar{x} - \text{САВ кількості балів у школярів ЕГ; } \bar{y} - \text{САВ}$$

кількості балів в учасників КГ; n_1 та n_2 – загальна кількість учасників КГ та ЕГ; σ_1 – середнє квадратичне відхилення для ЕГ; σ_2 – середнє квадратичне відхилення для КГ. Критичне значення $t_{kp}(a, n_1 + n_2 - 2)$ встановлено за таблицею t -розподілу Стьюдента для відповідного рівня значущості $a = 0,05$ і кількості ступенів вільності $k = n_1 + n_2 - 2 = 601$. У результаті порівняння цих значень ($t_{em} = 2,69 > 1,993 = t_{kp}$) було відкинуто нульову гіпотезу $H_0 = \{\bar{x} - \bar{y} = 0\}$ на користь альтернативної гіпотези $H_1 = \{\bar{x} - \bar{y} \neq 0\}$. Все це надало підстави стверджувати про наявність суттєвої різниці між САВ кількості балів у школярів ЕГ та КГ по завершенні формувального експерименту за першим видом артистичних умінь (сценічне перевтілення).

Достовірність результатів формування другого виду артистичних умінь школярів (сценічних рухів) в рамках формувального експерименту перевірялася за вищевикладеним алгоритмом. У результаті порівняння емпіричного й критичного значень нульову гіпотезу $H_0 = \{\bar{x} - \bar{y} = 0\}$ також було відхилено на користь альтернативної гіпотези $H_1 = \{\bar{x} - \bar{y} \neq 0\}$, оскільки $t_{em} = 3,01 > 1,993 = t_{kp}$. Це засвідчило суттєву різницю між САВ кількості балів у школярів ЕГ та КГ по завершенні формувального експерименту.

Таким чином, отримані результати експериментальної роботи надають підстави наголошувати на доцільності використання у навчальному процесі молодших школярів розробленої методики цілеспрямованого формування артистичних умінь на уроках музичного мистецтва.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні розглянуто проблему формування артистичних умінь у молодших школярів, конкретизовано зміст, структуру і види означеного феномену, визначено критерії, показники та рівні його сформованості, запропоновано авторську експериментально перевірену ефективну методику цілеспрямованого формування артистичних умінь у молодших школярів на уроках музичного мистецтва. Відповідно до поставлених і вирішених завдань дослідження було зроблено узагальнюючі висновки.

1. На підставі проаналізованих праць запропоновано авторське розуміння поняття «артистичні уміння молодших школярів». Означений психолого-педагогічний феномен трактується як *не вроджена, а набута універсальна система дій, спрямованих на переконливе підсилення передачі інформації слухачам перевтіленням в уявний емоційно-змістовий образ музичного твору й застосуванням невимушених, емоційно-насичених, природно-пластичних, граційно-вишуканих комунікативних та регулятивних сценічних рухів під час його реалізації на уроках музичного мистецтва*. Структуру артистичних умінь молодших школярів складають мотиваційно-організаційний, когнітивно-діяльнісний, творчо-результативний компоненти. Перший компонент (мотиваційно-організаційний) не лише формує зацікавленість палітрою звучання музичного твору та полісуб'єктну діалогічну взаємодію з нею, а й створює умови для прояву прагнення перевтілюватись у його емоційно-змістовий образ. Другий компонент (когнітивно-діяльнісний) спрямовує мисленнєві операції молодших школярів на миттєве перевтілення в новостворений образ, адекватний емоційно-змістовому образу музичного твору. Третій компонент (творчо-результативний) надає дієвості творчому процесу. Він забезпечує максимальний зовнішній прояв перевтілення із застосуванням комунікативних та регулятивних сценічних рухів.

2. У результаті аналізу праць з педагогіки, психології та мистецтвознавства з'ясовано, що наявність артистичних умінь у молодших школярів є необхідною передумовою успішного здійснення навчальної діяльності. Досліджуваний феномен проявляється у двох видах. До першого виду віднесено уміння перевтілюватись у створений в уяві емоційно-змістовий образ музичного твору, а до другого – уміння надійно відтворювати невимушені, емоційно-насичені, природно-пластичні, граційно-вишукані комунікативні та регулятивні сценічні рухи.

3. Досягнення науковців у галузі теорії і методики музичного навчання надали змогу визначити критерії та показники сформованості артистичних умінь молодших школярів. Першим критерієм виступає *інтенсивність мотиваційної спрямованості молодших школярів на полісуб'єктну діалогічну взаємодію з палітрою звучання музичного твору та з новоствореним в уяві його емоційно-змістовим образом*, другим – *ступінь їх здатності до миттєвого перевтілення в емоційно-змістовий образ музичного твору з*

урахуванням оптимальної емпатії до його мелодико-інтонаційних ліній і слухачів, а третім – міра здатності до переконливого зовнішнього прояву перевтілення з застосуванням невимушених, емоційно-насичених, природно-пластичних і граційно-вишуканих комунікативних та регулятивних сценічних рухів у процесі реалізації уявного емоційно-змістового образу музичного твору на уроках музичного мистецтва.

4. На основі аналізу результатів анкетування та пошукового експерименту виявлено перспективні напрями вдосконалення процесу формування артистичних умінь у молодших школярів на уроках музичного мистецтва відповідно до кожного з трьох компонентів.

Вдосконалення роботи першого компонента артистичних умінь молодших школярів (мотиваційно-організаційного) вбачалось у мобілізації психофізіологічних ресурсів учнів для створення проникливого стилю поведінки зі збереженням необхідної уважності і спостережливості перед прослуховуванням музичного твору.

Перспектива покращення роботи другого компонента артистичних умінь молодших школярів (когнітивно-діяльнісного) виявилась у досягненні домінування процесуальної мотивації, яка підвищує ефективність здійснення мисленневих операцій, спрямованих на чітке уявлення емоційно-змістового образу музичного твору і на миттєве «входження» в нього сценічним перевтіленням.

Можливість підвищення ефективності роботи третього компонента артистичних умінь молодших школярів (творчо-результативного) простежилась у розробці продуктивних методів управління процесом втілення уявного емоційно-змістового образу музичного твору у виконавську діяльність учнів з додатковим щирим і переконливим підсиленням його передачі слухачам засобами сценічного перевтілення, комунікативними і регулятивними сценічними рухами.

5. У дисертації викладено три блоки алгоритмічних положень методики цілеспрямованого формування артистичних умінь у молодших школярів на уроках музичного мистецтва. Інформація першого блоку алгоритмічних положень розробленої методики спрямована на підвищення «гостроти» сприймання бажаного емоційно-змістового образу музичного твору та прагнення перевтілюватись у нього, другого – на забезпечення адекватного миттєвого перевтілення учнів у новостворений образ музичного твору в процесі роботи над ним з застосуванням комунікативних та регулятивних сценічних рухів, а третього – на спонукання їх до максимального прояву самопрезентації під час реалізації уявного емоційно-змістового образу музичного твору у виконавській діяльності завдяки виразному сценічному перевтіленню в нього і надійному відтворенню невимушених, емоційно-насичених, природно-пластичних, граційно-вишуканих комунікативних та регулятивних сценічних рухів.

Реалізацію розробленої методики цілеспрямованого формування артистичних умінь у молодших школярів на уроках музичного мистецтва

забезпечує створення педагогічних умов, які спонукають учнів до: уважного прослуховування музичного твору виникненням зацікавленості його емоційно-змістовим образом, що поступово трансформується в бажання, потребу та прагнення перевтілюватись у нього; покращення емоційної чутливості під час сприймання звукової палітри музичного твору і «побудови» в уяві його емоційно-змістового образу; артистичного підсилення передачі інформації слухачам засобами зовнішнього прояву сценічного перевтілення в емоційно-змістовий образ музичного твору і надійного виконання комунікативних та регулятивних сценічних рухів на уроках музичного мистецтва.

6. У ході дослідно-експериментальної роботи методом статистичної обробки даних контрольних замірів сформованості артистичних умінь молодших школярів на уроках музики доведено наявність суттєвої різниці в усереднених величинах кількості балів в учасників контрольної та експериментальної груп по завершенні експерименту. Це підтверджує ефективність реалізації розробленої методики цілеспрямованого формування означеного феномену. Позитивна динаміка від її впровадження у навчальний процес учнів молодших класів склала 10,9%, тобто 10,06% для першого виду артистичних умінь (сценічне перевтілення) та 11,73% для другого їх виду (комунікативні та регулятивні сценічні рухи), що надає підстави наголошувати на доцільності її використання у практичній діяльності ЗОШ.

Завдання дослідження виконано, мети досягнуто. Натомість, доцільно зауважити, що результати, отримані під час аналізу наукової літератури й експериментальної перевірки розробленої методики цілеспрямованого формування артистичних умінь молодших школярів на уроках музичного мистецтва, не в повному обсязі розкривають усі аспекти поставленої проблеми. Вони складають основу для подальших пошуків ефективних методів і прийомів удосконалення означених умінь, оскільки маловивченими залишилися питання досягнення надійності їх реалізації в умовах часового дефіциту, активізації уваги та інших психічних механізмів розумової діяльності учнів на уроках музичного мистецтва тощо.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях

1. Московчук Л. М. Виховання духовності учнів (з досвіду роботи Довжоцького НВК Кам'янець-Подільського району) / Л. М. Московчук // Педагогічне Поділля : зб. наук. праць Кам'янець-Подільського державного університету. Серія: Соціальна педагогіка. – Кам'янець-Подільський : КПДУ, 2005. – Вип. 4. Том 1. – С. 134-140.

2. Московчук Л. М. Виховання в учнів поваги до духовного надбання народу / Л. М. Московчук // Мистецтво та освіта. – 2005. – № 3. – С. 53-56.

3. Московчук Л. М. Виховання учнів на основі християнської моралі / Л. М. Московчук // Рідна школа. – 2005. – № 6. – С. 40-43.

4. Московчук Л. М. До питання про виховний та оздоровчий вплив церковного дзвону на учнів ЗОШ / Л. М. Московчук // Рідна школа. – 2005. – № 7. – С. 11-13.

5. Московчук Л. М. Methodика діагностики морально-естетичної вихованості учнів загальноосвітніх шкіл у процесі вивчення духовної музики українських композиторів / Л. М. Московчук // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти : зб. наук. праць. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2014. – Вип. 16 (21). Ч. 2. – С. 190-195.

6. Московчук Л. М. Хоровий театр як засіб естетичного виховання молодших школярів / Л. М. Московчук // Мистецтво та освіта. – 2014. – № 4. – С. 11-16.

7. Московчук Л. М. Артистичні уміння молодших школярів як предмет психолого-педагогічних досліджень / Л. М. Московчук // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики : зб. наук. праць. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2016. – Вип. 27 (37). – С. 104-109.

8. Московчук Л. М. Артистичні уміння молодших школярів: зміст, структура та система оцінювання на уроках музичного мистецтва / Л. М. Московчук // Педагогічна освіта: теорія і практика : зб. наук. праць / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. – Кам'янець-Подільський : ПП Зволейко Д. Г., 2016. – Вип. 21. (2 – 2016). – Ч. 2. – С. 99-104.

Статті у зарубіжних наукових виданнях

9. Moskovchuk L. The specificity of manifestation of junior schoolchildren's artistic abilities on the lessons of musical art / L. Moskovchuk // Zbior artykulow naukowych. Konferencji Miedzynarodowej Naukowo-Praktycznej : Pedagogika. Wspolczesne tendencje w nauce i edukacji. – Warszawa : Diamond trading tour, 2016. – Str. 141-143.

Навчальні посібники

10. Московчук Л. М. Українська духовна музика : навчально-методичний комплекс (програма, методичний посібник, нотохрестоматія) для вчителів загальноосвітніх навчальних закладів та недільних шкіл / Людмила Миколаївна Московчук. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. – 704 с.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

11. Московчук Л. М. Морально-естетичне виховання учнівської молоді засобами духовної музики / Л. М. Московчук // Вісник Львівського

університету. Серія: педагогіка. – Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2004. – Вип. 18. – С. 202-206.

12. Московчук Л. М. Духовні твори українських композиторів першої половини ХХ ст. / Л. М. Московчук // Наукові праці Кам'янець-Подільського державного університету. – Кам'янець-Подільський : КПДУ, 2005. – Вип. 4. Т. 2. – С. 68-69.

13. Московчук Л. М. Вітчизняна духовно-пісенна спадщина як чинник формування культури майбутнього вчителя початкових класів / Л. М. Московчук // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського : зб. наук. праць за матеріалами третьої Всеукраїнської науково-практичної конференції [«Актуальні проблеми формування творчої особистості вчителя початкових класів»], (Вінниця, 15-17 листопада 2005 р.). Серія: Педагогіка і психологія. – Вінниця : ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2005. – Вип. 15. – С. 40-43.

14. Московчук Л. М. Морально-естетичне виховання учнів загальноосвітніх шкіл засобами духовної музики / Л. М. Московчук // Педагогічна майстерність як система професійно-мистецьких компетентностей : зб. наук. праць за матеріалами Міжнародної конференції [«ІХ педагогічно-мистецькі читання присвячені пам'яті О. Рудницької»], (Київ, 1-2 грудня 2010 р.). – Чернівці : Зелена Буковина, 2011. – Вип. 3 (7). – С. 324-327.

15. Московчук Л. М. Естетичне виховання молодших школярів як наукова проблема / Л. М. Московчук // Формування професійної компетентності педагогів в умовах упровадження Державного стандарту початкової освіти : зб. наук. праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції [«Формування професійної компетентності педагогів в умовах упровадження Державного стандарту початкової освіти»], (Хмельницький, 19 листопада 2015 р.). – Хмельницький : ФОП Мельник, 2015. – С. 305-308.

16. Московчук Л. М. Перспективні напрями розвитку артистичних умінь у молодших школярів на уроках музичного мистецтва / Л. М. Московчук // Науковий вісник Міжнародної академії інноваційних технологій : зб. наук. праць за матеріалами Міжнародної конференції [«Концептуальні засади інноваційних підходів в сучасній науковій теорії та практиці»], (Київ, 28 жовтня 2016 р.). – Кіровоград : МАІТ, 2016. – № 2 (12). – С. 29-34.

АНОТАЦІЇ

Московчук Л. М. Методика формування артистичних умінь у молодших школярів на уроках музичного мистецтва. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – «Теорія та методика музичного навчання». – Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – Київ, 2016.

У дисертаційному дослідженні актуалізовано проблему формування артистичних умінь у молодших школярів на уроках музичного мистецтва.

Означений психолого-педагогічний феномен трактується як не вроджена, а набута універсальна система дій, спрямованих на переконливе підсилення передачі інформації слухачам перевтіленням в уявний емоційно-змістовий образ музичного твору й застосуванням невимушених, емоційно-насичених, природно-пластичних, граційно-вишуканих комунікативних та регулятивних сценічних рухів. В роботі класифіковано артистичні уміння молодших школярів і висвітлено специфічні риси, властиві кожному їх виду. Визначено критерії, показники та рівні сформованості означеного феномену. Розроблено цілісну організаційно-методичну модель формування артистичних умінь у молодших школярів на уроках музичного мистецтва. Обґрунтовано три блоки алгоритмічних положень методики цілеспрямованого формування артистичних умінь у молодших школярів на уроках музичного мистецтва, де перший блок забезпечує підвищення «гостроти» сприймання бажаного емоційно-змістового образу музичного твору та прагнення перевтілюватись у нього, другий – адекватне миттєве перевтілення у новостворений образ з застосуванням комунікативних та регулятивних сценічних рухів, а третій – інсценізацію виконавської діяльності та максимальний прояв самопрезентації спрямованої на переконливе підсилення передачі інформації слухачам. Висвітлено результати експериментальної перевірки ефективності авторської методики формування артистичних умінь у молодших школярів на уроках музичного мистецтва.

Ключові слова: артистичні уміння, молодші школярі, сценічне перевтілення, комунікативні сценічні рухи, регулятивні сценічні рухи.

Московчук Л. М. Методика формирования артистических умений у младших школьников на уроках музыкального искусства. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – «Теория и методика музыкального обучения». – Национальный педагогический университет имени Н. П. Драгоманова. – Киев, 2016.

В диссертационном исследовании актуализирована проблема формирования артистических умений у младших школьников на уроках музыкального искусства. Обозначенный психолого-педагогический феномен трактуется как не врожденная, а приобретенная универсальная система действий, направленных на убедительное усиление передачи информации слушателям перевоплощением в воображаемый эмоционально-содержательный образ музыкального произведения и применением непринужденных, эмоционально-насыщенных, естественно-пластических, грациозно-изысканных коммуникативных и регулятивных сценических движений. В работе классифицированы артистические умения младших школьников и раскрыты специфические черты, присущие каждому их виду. Определены критерии, показатели и уровни сформированности обозначенного феномена. Разработана целостная организационно-методическая модель формирования артистических умений у младших школьников на уроках музыкального искусства. Обоснованы три блока алгоритмических положений методики

целенаправленного формирования артистических умений у младших школьников на уроках музыкального искусства, где первый блок обеспечивает повышение «остроты» восприятия желаемого эмоционально-смыслового образа музыкального произведения и стремление перевоплотиться в него, второй – адекватное мгновенное перевоплощение в создаваемый образ с применением коммуникативных и регулятивных сценических движений, а третий – инсценизацию исполнительской деятельности и максимальное проявление самопрезентации, направленной на убедительное усиление передачи информации слушателям. Освещены результаты экспериментальной проверки эффективности авторской методики формирования артистических умений у младших школьников на уроках музыкального искусства.

Ключевые слова: артистические умения, младшие школьники, сценическое перевоплощение, коммуникативные сценические движения, регулятивные сценические движения.

Moskovchuk L. M. Methodology of Formation of Junior Schoolchildren's Artistic Abilities on the Lessons of Musical Art. – The manuscript.

The dissertation for the degree of candidate of pedagogical sciences, specialty 13.00.02 – "Theory and methodology of music education." – M. Dragomanov National Pedagogical University. – Kyiv, 2016.

The problem of formation of junior schoolchildren's artistic abilities on the lessons of musical art is actualized in this dissertation. The investigated psychopedagogical phenomenon is treated as not innate, but acquired universal system of actions, aimed at the convincing amplification of information transmission to listeners owing to reincarnation into an emotionally semantic image of the piece of music and using unconstrained, emotionally-saturated, naturally-plastic, graceful-exquisite communicative and regulatory scenic movements. The artistic abilities of junior schoolchildren are classified and the specific features inherent in each of their types are revealed. The criteria, indicators and levels of formation of the investigated phenomenon are defined. The holistic organizational and methodological model of formation of the junior schoolchildren's artistic abilities on the lessons of musical art is elaborated. Three blocks of algorithmic approaches of methodology of formation of junior schoolchildren's artistic abilities on the lessons of musical art are justified. The first block provides an increase in "acuteness" of perception of the desired emotionally-semantic image of the piece of music and the aspiration to be reincarnated as him. The second block provides adequate an instant reincarnation into the created image with using the communicative and regulatory scenic movements. The third block provides the dramatization of performing activity and the maximum manifestation of self-presentation, which aimed at the convincing amplification of information transmission to listeners. The results of experimental verification of effectiveness of the elaborated methodology of purposeful formation of junior schoolchildren's artistic abilities on the lessons of musical art are shown.

Key words: artistic abilities, junior schoolchildren, scenic reincarnation, communicative scenic movements, regulatory scenic movements.